

Stručni članak

Primljeno 30. 6. 2021, prihvaćeno za objavljivanje 14. 7. 2021.

Prof. dr. hfz. Safet Husejnović

Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici

safethus@hotmail.com

UTJECAJ KIRA'ETA NA PROPISE IZ OBLASTI RATNOG PRAVA

Sažetak

Islam je vjera mira, prije svega, zagovara ljubav i pokornost prema Uzvišenom Gospodaru, a potom ljubav i uvažavanje Njegovih stvorenja, a posebno čovjeka kao najodabranijeg stvorenja. Allah, dž.š., žestoko osuđuje bespravno oduzimanje života drugom biću. Također, Kur'an odbacuje prekomjerno korištenje sile kod uzvraćanja na nasilje: Ako hoćete da na nepravdu uzvratite, onda učinite to samo u onolikoj mjeri koliko vam je učinjeno; a ako otrpíte, to je doista, bolje za strpljive. (En-Nahl, 126)

Kur'anski načelo recipročne sile i odbrane biće prihvaćeno u međunarodnom humanitarnom i ratnom pravu kao načelo srazmjerne upotrebe sile u odbrani. Odbrana napadnutog može biti samo proporcionalno napadu, nikada u toj mjeri da preraste u novi napad. Posebno se zabranjuju borbene aktivnosti i izražavanje neprijateljstva prema nevjernicima kod Ka'be osim u slučaju nužne odbrane.

Ovaj rad tretira pravne komentare poznatih islamskih učenjaka vezano za propise iz oblasti ratnog prava, ali samo s aspekta kira'eta, te kako i koliko su se islamski učenjaci služili kira'etima u ustanovljavanju, izvođenju i prezentaciji šerijatskih normi, polazeći od činjenice da mezhepsko-pravna razilaženja u određenoj mjeri proizilaze iz različitih kira'eta, kao što proizilaze iz različitih morfoloških, gramatičkih i stilističkih analiza. U radu su obrađeni sljedeći podnaslovi: Uvod, Islam je vjera mira, Dozvola borbe u islamu, Zabrana borbe kod Mesdžidu'l-harama i Zabrana pristupa Mesdžidu'l-haramu.

Ključne riječi: Kur'an, hadis, islam, kira'et, propis, rat, napad, pravo, vjera, mir, borba, Mesdžidu'l-haram.

Uvod

Temeljni principi islama zasnovani su na uspostavljanju mira i sigurnosti, zabrani svake vrste nepravde i nasilja. Mir u islamu je duboko ukorijenjena ideja prisutna u teoriji i praksi, i ona je u isto vrijeme idealna i realna.

Muslimani kao sljedbenici posljednjeg Božijeg zakona trebaju graditi društvo međusobne saradnje, pravde, dobročinstva, implementacije prava, a izbjegavanje svake vrste nasilja i ugrožavanja osnovnih ljudskih prava. Vrlo je važno ispravno razumijevati i interpretirati islamske propise i principe. Nažalost, prisutno je lutanje idejnih tokova između pretjerivanja s jedne, te nemara s druge strane. Imamo obavezu ukazivati na pogrešna shvatanja i iskrivljene stavove s ciljem ispravljanja istih.

U današnjem globalnom svijetu svaki međunacionalni ili međuvjerski sukob, nasilje, provokacije mogu ugroziti odnose među ljudima i nacijama u bilo kojem dijelu svijeta, i na taj način mogu biti dovedeni u pitanje principi dijaloga i zajedničkog života među ljudima i nacijama. Pravilno čitanje i razumijevanje Kur'ana i kira'etskih varijanti doprinosi dijalogu i suživotu u cijelom svijetu.

Osim prostorno-vremenskog aspekta koji se ne smije prenaglašavati, u uvjetima kada se kira'eti pojavljuju kao znanstveni fenomen, oni se ne iscrpljuju u jednom vremenu i na užem prostoru, nego sadrže i izvanvremenski značaj i značenje. Time oni predstavljaju nepresušni i trajni izvor za spoznaju, otkrivanje i razumijevanje mnogih i raznovrsnih aspekata kur'anskog učenja. (Fazlić, 2000: 33)

Islam je vjera mira

O vjernici, živite svi u miru i ne idite stopama šejtanovim; on vam je, zaista, neprijatelj otvoreni. (El-Bekare, 208)

Ibn 'Abbas kaže: "Povod objave ovog ajeta su Židovi i kršćani, tako da bi značenje glasilo; 'O, vi koji vjerujete u Musa'a i Isa'a, a.s., prihvatite islam vjerujući u poslanstvo Muhammada, s.a.v.s.'" Ebu Hurejre prenosi da je Allahov poslanik, s.a.v.s., rekao: „Tako mi onog u čijoj je ruci život Muhammadov, nema nijedan Židov ni kršćanin koji čuje za mene, pa umre i ne povjeruje ono s čim sam ja došao, a da neće biti stanovnik vatre." (En-Nevevi, 1972: II/186)

Tumačeći ovaj ajet Huzejfa b. el-Jeman je rekao: "Islam se sastoji od osam dijelova: namaza, zekata, posta, hadždža, umre, džihada, upućivanja na dobro i sprečavanja zla. Propao je onaj koji ne bude imao ove dijelove islama." (El-Kurtubi, 1996: III/26)

U vezi s čitanjem kur'anske riječi *es-silm* zabilježene su ove kira'etske verzije:

1. Nafi'a, Ibn Kesir, el-Kisa'i, Ebu Dža'fer, Ibn Muhajsin i el-'Aredž su čitali: *فِي السَّلْمِ* – *Fis-selmi s fethom* na konsonantu *sin*.
2. Drugi su čitali: *فِي السِّلْمِ* – *Fis-silmi s kesrom* na konsonantu *sin*.

قرأ نافع و ابن كثير و الكسائي و أبو جعفر و ابن محيصن و الاعرج في السِّلْمِ بالفتح. و قرأ الباقر في السِّلْمِ بالكسر.

Ibn Zendžele prenosi od Katade da riječ *السَّلْمِ* – *es-selm* s *fethom* na konsonantu *sin* znači: pomirenje, primirje i mir, dok se s *kesrom* *السِّلْمِ* – *es-silm* odnosi na islam. Međutim, lingvisti nisu složni u vezi s razumijevanjem spomenute riječi. (Ibn Zendžele, 1997: 130)

Ibn Zendžele inklinira stavu Ibn Manzura koji kaže: "Svi uđite u islam i u potpunosti prihvatite njegove propise." Zatim, prenosi stav Ebu 'Amra el-Basrija da se pojmom *السِّلْمِ* – *es-silm* misli na islam. Većina lingvista smatra da *السِّلْمِ* – *es-silm* i *السَّلْمِ* – *es-selm* imaju isto značenje. (Ibn Menzur, 1878: XI/295)

Onima koji su čitali s *fethom* na konsonantu *sin* značenje implicira primirje, sklapanje mira, a ostavljanje rata i drugih borbenih aktivnosti. S druge strane, neki od onih koji su čitali s *kesrom* na *sinu* ovo razumijevaju kao prihvatanje islama, a drugi kao izmirenje. (Taberi, 1992: II/203)

Jedan od osnovnih postulata vjere islama je svetost ljudskog života i širenje islama mirnim putem. Zbog toga Uzvišeni Allah, dž.š., traži od nas da težimo miru, izmirenju i primirju. Isto tako, Allah, dž.š., nam je naredio da prihvatimo islam, i to je ono na što nas upućuje kira'et većine imama s *kesrom* na konsonantu *sin*.

Dakle, između navedena dva kira'eta nema suprostavljanja i potiranja, jer ostvarivanje mira na zemlji je jedan od uzvišenih ciljeva islamskog vjerezakona. Ovaj ajet može biti na stepenu dva ajeta postupajući shodno pravilu: "Umnožavanje kira'eta je na stepenu umnožavanja ajeta." (Sujuti, 1405: I/108)

Dozvola borbe u islamu

Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini – a Allah je, doista, kadar da ih pomogne. (El-Hadždž, 39)

Ibn Džerir prenosi od Ibn 'Abasa koji kaže: „Kada je Božiji poslanik, s.a.v.s., protjeran iz Mekke, Ebu Bekr je rekao: „Protjerali su svog Poslanika, mi smo Allahovi i Njemu se vraćamo. Oni će propasti.““ Ibn 'Abbas kaže da je Uzvišeni potom objavio: *Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini...* Ebu Bekr je na to rekao: „Znao sam da će biti borbe, sukoba. (Ibn Kesir, 2002: 874)

Mudžahid je rekao: „Ajet spada u grupu *mahsusa – posebnih*. Objavljen je povodom muhadžira kojima je bila zabranjena borba, pa im je Allah dozvolio. To je prvi ajet koji je objavljen o borbi.“

Ed-Dahhak kaže: „Drugovi Allahovog poslanika, s.a.v.s., su tražili dozvolu za borbu, pa je rečeno: *Allah sigurno ne voli nijednog izdajnika, nezahvalnika.* (El-Hadždž, 38) Pošto su učinili hidžru, objavljen je ajet: *Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini.* Ovo je prvi ajet kojim se dozvoljava borba.“ (Ibn el-'Arabi, III/221)

U vezi s čitanjem glagola *jukatelune* evidentirane su ove kira'etske verzije:

Nafi'a, Ibn 'Amir i Hafs su čitali: *أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا* – *Uzine lillezine jukatelune bi ennehum zulimu.* Glagol *jukatelune* se čita u pasivu prezenta treće vrste.

Većina imama je čitala: *أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا* – *Uzine lillazine jukatilune bi ennehum zulimu.* Konsonant *ta* se čita s *kesrom*, odnosno u aktivu prezenta treće vrste. (Ibn el-Džezeri, 1985: II/326)

قرأ نافع و ابن عامر و حفص أذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا علي صيغة المبني المجهول. وقرأ الباقر أذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا.

Zastupnici prvog kira'eta *يُقَاتِلُونَ* – *Jukatelune* (glagol u pasivu treće vrste) smatraju da nastavak ajeta *بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا* – *zato što im se nasilje čini*, podupire njihovo mišljenje. Naime, da je riječ o *kesri* na konsonantu *ta'* *يُقَاتِلُونَ* – *jukatilune*, ne bi bilo potrebe da im se dozvoljava odbrana, jer glagol u toj vrsti podrazumijeva borbu. Ibn Zendžele veli: "Idolopoklonici su ubijali drugove Allahova

poslanika, s.a.v.s., a oni su se suzdržavali od borbe, jer im nije bilo naređeno da se brane. Nakon toga, Allah im dozvoljava da se bore protiv onih koji ih napadaju."

Većina imama čitala je يُقَاتِلُونَ – *Jukatilune* kao glagol treće vrste u aktivu prezenta, a u značenju bliske budućnosti: "Dozvoljava se odbrana onima koji će se boriti ili kojima će biti naređena borba zbog toga što im se nasilje čini, pa se oni bore protiv svojih okupatora, nasilnika kako bi ih potisnuli iz svojih domova." (Ibn Zendžele, 1997: 478)

Ibn 'Arabi preferira kira'et s *kesrom* na konsonantu *ta'*, mada je on čitao po kira'etu Nafi'a s *fethom* na konsonantu *ta'* ne želeći se razlikovati od učenjaka svoga mjesta. (Ibn el-'Arabi, III/22-23)

Dva načina čitanja spomenutog ajeta utjecala su na izvođenje različitih šerijatsko-pravnih propisa. U tom kontekstu, islamske učenjake je posebno zainteresirala rasprava o uzroku borbe u islamu. Iskristalizirala su se dva stava:

a) Uzrok borbe u islamu može biti neprijateljsko djelovanje prema muslimanima. Ovo mišljenje zastupaju pravnici hanefijskog, malikijskog i jedan dio hanbelijskih pravnika.

b) Uzrok borbe može biti nevjerovanje, pa makar nevjernici ne iskazivali agresivnost prema muslimanima. Ovaj stav zauzimaju pravnici šafijskog mezheba i veći dio hanbelija. (Ibn Kuddama, VIII/361)

Stav većine islamskih učenjaka (pravnici hanefijskog, malikijskog i jedan dio hanbelijskih pravnika) smatra se preferirajućim mišljenjem, jer borba podrazumijeva ratovanje i ubijanje. Nevjerovanje nije dovoljan razlog za pokretanje borbenih aktivnosti protiv neistomišljenika. Islam je vjera mira i borba u islamu predstavlja sredstvo pomoću kojeg muslimani trebaju ostvariti svoju sigurnost i dostojanstvo. Uzvišeni Allah je učinio legalnim dopuštenost sklapanja ugovora i primirja s nevjernicima, pa kaže: *Ako oni budu skloni miru, budi i ti sklon i pouzdaj se u Allaha, jer On, uistinu, sve čuje i sve zna.* (El-Enfal, 61)

Dakle, oba navedena kira'eta donose novo značenje. Borac može biti onaj koji brani svoj život, zavičaj i muslimane, a također, i onaj koji u jeku borbe ubija ili biva ubijen. Svakako, borba u islamu je uvjetovana činjenjem nepravde i nasilja prema muslimanima. Ovu činjenicu potvrđuje stav većine islamskih

učenjaka, da uzrok borbe treba biti nepravda i borbene aktivnosti od strane neprijatelja islama.

Zabrana borbe kod Mesdžidu'l-harama

I ne borite se protiv njih kod Časnog hrama, dok vas oni tu ne napadnu. Ako vas napadnu, onda ih ubijajte! – neka takva bude kazna za nevjernike. (El-Bekare, 191)

Islamski učenjaci vezano za citirani kur'anski ajet imaju dva mišljenja:

a) Imami Mudžahid, Tavus, Ebu Hanife i njegovi učenjaci smatraju da je ovo *muhkem* – jasni ajet. Stav baziraju na predaji Ebu Šurejha 'Adevija koji je rekao 'Amr b. Se'idu: "Dozvoli mi, zapovjedniče, da ti prenesem govor koji je održao Allahov poslanik, s.a.v.s., jutrom na dan osvojenja (Mekke), koji su čule moje uši, upamtilo moje srce, a moje ga oči vidjele kada je govorio. On je zahvalio Allahu i pohvalio Ga, a potom rekao: „Allah je Mekku učinio svetom (časnom). Nije dozvoljeno nijednom čovjeku koji vjeruje u Allaha i Sudnji dan da u njoj prolijeva (tuđu) krv i da u njoj siječe drveće. Ako neko to dozvoli sebi, zbog toga što se Allahov poslanik, s.a.v.s., borio (pri njenom osvajanju), recite mu: Allah je to dozvolio Poslaniku, s.a.v.s., a vama nije dozvolio. Meni je on to dozvolio samo časak dana i danas joj je njena svetost već vraćena onako kao što je tu svetost imala jučer. Svaki od vas ovdje prisutan, neka ovo dostavi odsutnom!" (Buharija, 2009: II/350)

b) Imam Katade iznosi stav da je ovaj ajet derogiran ajedom: *Kada prođu sveti mjeseci, onda ubijajte mnogobošce gdje god ih nađete, zarobljavajte ih, opsjedajte i na svakom prolazu dočekujte!* (Et-Tevbe, 5) Ovaj ajet iz sure *Et-Tevbe* objavljen je dvije godine nakon ajeta iz sure *El-Bekare*. Međutim, islamski učenjak es-Sagani osporava mogućnost derogacije u navedenom primjeru, jer *'amm* – opći ajet ne može derogirati *el-hass* – posebni. Ajet iz sure *Et-Tevbe* se odnosi na borbu u bilo kojem mjestu zemaljske kugle gdje su muslimani ugroženi, a ajet iz sure *El-Bekare* direktno govori o borbi kod Mesdžidu'l-harama. Također, prilikom osvajanja Mekke potvrđeno je ubistvo jednog mnogobošca u blizini Ka'be. (El-Kurtubi, 1996: II/350)

U vezi s čitanjem spomenutog ajeta evidentirane su ove kira'etske verzije:

Hamza, el-Kisa'i, Halef i el-'Ameš su čitali: وَلَا تَقْتُلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يَقْتُلُوَكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلَكُمْ فَأَقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ – *Ve la taktuluhum 'inde'l-mesdžidi'l-harami hatta jaktulukum fihi fe in katelukum faktuluhum kezalike džezau'l-kafirin*. Spomenuti glagol katele – *jaktulu* nalazi se u prvoj vrsti i ima značenje; ubiti, usmrtili, pogubiti.

Većina imama je čitala: ... وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى ... *Ve la tukatiluhum 'inde'l-masdžidi'l-harami hatta jukatilikum fihi fe in katelukum faktuluhum ...* Glagol katele – *jukatilu* je u trećoj glagolskoj vrsti koja nastaje tako što se između prvog i drugog suglasnika prve vrste umetne *elif*. Ovom vrstom se izražava intenzivnost i recipročnost radnje. (Ibn Zendže, 1997: 94)

Ibn el-'Arabi prenosi: "Čita se: وَلَا تَقْتُلُوهُمْ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ – *Ve la taktuluhum ve la tukatiluhum*: „Ne ubijajte ih, i nemote se boriti protiv njih.“ Ako se pročita: وَلَا تَقْتُلُوهُمْ – *Ve la taktuluhum*, to je pitanje teksta. Međutim, ako se pročita: وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ – *Ve la tukatiluhum*, onda je to upozorenje, jer borba se zabranjuje zbog toga što implicira ubijanje. To je eksplicitan i jasan dokaz zabrane ubijanja." (Ibn el-'Arabi, I/140)

قرئ: وَلَا تَقْتُلُوهُمْ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ ، فَإِنْ قَرِئَ وَلَا تَقْتُلُوهُمْ فَالْمَسْأَلَةُ نَصٌ لَأَنَّهُ إِذَا نَهَى عَنِ الْقِتَالِ الَّذِي هُوَ سَبَبٌ ؛ ، وَإِنْ قَرِئَ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ فَهُوَ تَنْبِيهُ . الْقِتَالُ كَانَ دَلِيلًا بَيْنَا ظَاهِرًا عَلَى النِّهْيِ عَنِ الْقِتَالِ .

Na osnovu prvog kira'eta, vjernici su opisani kao *el-katl fi sebilillahi* – "Oni koji ubijaju i bivaju ubijeni na Allahovom putu." Taj opis je izražajni od svojstva *el-kital* – "Oni koji se bore, a to ne mora implicirati gubljenje života." Na taj način borci se više stimulišu i hvale, pa bi ajet mogao značiti: وَلَا تَقْتُلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يَقْتُلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوا بَعْضَكُمْ فَأَقْتُلُوا بَعْضَكُمْ – *Ve la taktuluhum 'inde'l-mesdžidi'l-harami hatta jaktulu (ba'adatum) fe in katelu (ba'adatum) faktuluhum*: "Ne ubijajte ih kod Masdžidu'l-harama, dok ne ubiju (neke od vas), pa ako ubiju (nekog od vas), i vi ubijate njih." (Ibn el-Džezeri, 1985: II/226)

Drugim kira'etom se obznanjuje borba protiv neprijatelja, a na to upućuju sljedeći ajeti: *I borite se na Allahovom putu protiv onih koji se bore protiv vas, ali vi ne otpočinite borbu!* (El-Bekare,

190) *I borite se protiv njih sve dok mnogoboštva ne nestane i dok se Allahova vjera slobodno ispovjedati ne mogne.* (El-Bekare, 193)

Dakle, borba je naređena živim borcima, a ne ubijenim. Ako bi se pročitao glagol u prvoj glagolskoj vrsti, onda bi se naredba ubijanja odnosila na ubijene, što je nemoguće. Tada bi se moralo odnositi na zamišljeno značenje, ali je preče da to ne bude. (Ibn Zendžele, 1997: 127)

Kira'etom većine imama dozvoljava se borba kod Mesdžidu'l-harama pod uvjetom da su muslimani izloženi neprijateljskom djelovanju. Nije neophodno da neko od muslimana nastrada kako bi borba bila opravdana. Život i čast muslimana su nepovredivi i zato je potrebno preventivno djelovati kako bi se osudio svaki vid neprijateljske aktivnosti radi sigurnosti i zaštite muslimana općenito, a posebno kod Mesdžidu'l-harama.

Drugim kira'etom borba se uvjetuje stradanjem i ubijanjem muslimana od strane neprijatelja. Na taj način postavljeni su strožiji uvjeti za dozvolu odbrane i borbene aktivnosti kod Mesdžidu'l-harama.

Naravno, umnožavanjem kira'eta, kao što je slučaj u ovom kur'anskom ajetu, proširuje se značenje kur'anskog teksta. Glavni smisao navedenog ajeta ukazuje na to je da je Allah, dž.š., dao počast muslimanu i zabranio prolijevanje njegove krvi. Citiranim ajetom Allah, dž.š., je učinio krv muslimana svetom i njegov život prečim od svetosti Mesdžidu'l-harama. Mnogobrojne predaje potvrđuju ovu činjenicu. 'Abdullah b. Omar kaže: "Vidio sam Muhammada, s.a.v.s., kako *tavafi* oko Ka'be i kaže: „Nema ljepše, uzvišenije i svetije kuće. Tako mi onog u čijoj je ruci moj život, svetost vjernika je uzvišenija kod Allaha od tebe." (Ibn Madže, 1994: II/1298)

Zabrana pristupa Mesdžidu'l-haramu

O vjernici, ne omalovažavajte Allahove odredbe hadždža, ni sveti mjesec, ni kurbane, naročito one ogrlicama obilježene, ni one ljude koji su krenuli ka Časnom haramu želeći nagradu i naklonost Gospodara svoga. A kada obrede hadždža obavite, onda loviti možete. I neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite, zato što su vam spriječili pristup Časnom haramu, nikako ne navede da ih napadnete! Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i čestitosti, a

ne sudjelujte u grijehu i neprijateljstvu; i bojte se Allaha, jer Allah strašno kažnjava. (El-Maida, 2)

Ibn Kesir veli: "Riječi Uzvišenoga: *I neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite, zato što su vam spriječili pristup Časnom haramu, nikako ne navede da ih napadnete!*"

To jeste neka vas mržnja prema nekim ljudima koji su vas onemogućili da stignete do Mesdzidi'l-harama, u godini kada je dogovoren mir na Hudejbiji, ne navede da prekoračite Allahove propise o njima, pa da im se svetite čineći zulum i nepravdu, već presudite po pravdi kako vam je Allah, dž.š., naredio, kada je u pitanju bilo ko. Prenosi Ibn Ebi Hatim od Zejd ibn Eslema: "Allahov poslanik, s.a.v.s., zajedno sa ashabima bio je na Hudejbiji kada su ih idolopoklonici spriječili da stignu do Ka'be. To im je vrlo teško palo i kada je jedna grupa idolopoklonika sa istoka prolazila pored njih sa namjerom da obavi umru, ashabi Vjerovjesnika, s.a.v.s., rekli su: Spriječimo ih u tome, kao što su nas njihovi drugovi spriječili. Tada je Uzvišeni Allah objavio ovaj ajet." (Ibn Kesir, 2002: 338)

Vežano za kur'anski izraz شَنَّانُ *šene'anu* evidentirane su ove kira'etske verzije:

1. Ibn Kesir, Ebu 'Amr, Hamza i el-Kisa'i su čitali: شَنَّانُ – *Šene'anu* s *fethom* na konsonantu *nun*.

2. Ibn 'Amir je čitao: شَنَّانُ - *Šen'anu* sa *sukunom* na konsonantu *nun*. (Ibn Mudžahid, 1400 h.: 242)

Na osnovu prvog kira'eta شَنَّانُ – *Šene'anu* s *fethom* na konsonantu *nun* muslimanima se zabranjuje svaki vid mržnje prema drugim ljudima bez obzira da li je riječ o pojedincima, skupini ili jednoj zajednici.

Drugim kira'etom شَنَّانُ - *Šen'anu* sa *sukunom* na konsonantu *nun* muslimanima se želi ukazati da pripadnost drugoj zajednici ne može biti uzrok mržnje i neprijateljstva.

Ovdje želimo navesti el-Džessasov komentar spomenutog kur'anskog pojma شَنَّانُ – *Šene'anu*, pa kaže: "Riječi Uzvišenog: *mržnja prema ljudima (šene'anu kavm)* čitaju se s *fethom* ili *sukunom* na *nunu*. Ko pročita s *fethom* na *nunu*, oblikuje to kao infinitiv (*masdar*) glagola *šene'e-ješne'u-šene'anun*, a *šene'anun* je mržnja, slično *omrazi (bugd)*, kao da je rečeno: 'I neka vas omraza prema nekim ljudima ne spriječi.' Isto se prenosi od 'Ibn 'Abbasa i

Katade, a kod njih to znači *neprijateljstvo*. Ko pročita sa *sukunom* na *nunu*, oblikuje značenje *mrzitelj druge zajednice*. U tom slučaju, poruka znači da Allah ovim ajetom zabranjuje da za račun nasilja pogaze pravdu zbog toga što su krivovjernici prekoračili granicu zabranivši muslimanima ulazak u krug Časnoga hrama." (El-Džessas, 1997: II/303)

وقوله تعالى : شنآن قوم قرئ بفتح النون وسكونها , فمن فتح النون جعله مصدرا من قولك : " شننته أشناه شنأنا " والشنآن البغض فكأنه قال ولا يجرمنكم بغض قوم ; وكذلك روي عن ابن عباس وقتادة قالاً : عداوة ومن قرأ بسكون النون فمعناه : بغيض قوم , فنهاهم الله بهذه الآية أن قوم يتجاوزوا الحق إلى الظلم والتعدي , لأجل تعدي الكفار بصددهم المسلمين عن المسجد الحرام

Naime, iz navedenog el- Džessasovog izlaganja možemo zaključiti da jedan kira'et ima opće značenje kojim se zabranjuje muslimanima ispoljavanje mržnje prema bilo kojem čovjeku, bez obzira kojem narodu ili zajednici pripadali. Međutim, drugim kira'etom se zabrana ograničava na narod ili zajednicu s kojima muslimani nisu u dobrim odnosima.

Zaključak

Detaljnim uvidom u sadržaje određenih tefsira nalazimo mnoštvo kira'etskih predaja, načine njihove argumentacije, lingvističke rasprave, semantičke refleksije kira'etskih različitosti na razumijevanje i tumačenje kur'anskih ajeta, posebno onih iz kojih se deriviraju šerijatsko-pravne norme. U ovom radu smo posebnu pažnju posvetili utjecaju kira'eta na propise iz oblasti ratnog prava. Jedan od osnovnih postulata vjere islama je svetost ljudskog života i širenje islama mirnim putem. Zbog toga, Uzvišeni Allah, dž.š., traži od nas da težimo miru, izmirenju i primirju. Isto tako, Allah, dž.š., nam je naredio da prihvatimo islam u potpunosti sa svim njegovim propisima i principima. Islam je vjera mira i borba u islamu predstavlja sredstvo pomoću kojeg muslimani trebaju ostvariti svoju sigurnost i dostojanstvo.

Borac može biti onaj koji brani svoj život, zavičaj i muslimane, a također, i onaj koji u jeku borbe ubija ili biva ubijen. Svakako, borba u islamu je uvjetovana činjenjem nepravde i nasilja prema muslimanima. Ovu činjenicu potvrđuje stav većine

islamskih učenjaka, da uzrok borbe treba biti nepravda i borbene aktivnosti od strane neprijatelja islama.

Kira'etom većine imama *Ve la tukatiluhum 'inde'l-masdžidi'l-harami hatta jukatilukum fihi fe in katelukum faktuluhum...* dozvoljava se borba kod Mesdžidu'l-harama pod uvjetom da su muslimani izloženi neprijateljskom djelovanju. Nije neophodno da neko od muslimana nastrada kako bi borba bila opravdana. Život i čast muslimana su nepovredivi i zato je potrebno preventivno djelovati kako bi se osudio svaki vid neprijateljske aktivnosti radi sigurnosti i zaštite muslimana općenito, a posebno kod Mesdžidu'l-harama. Drugim kira'etom borba se uvjetuje stradanjem i ubijanjem muslimana od strane neprijatelja. Na taj način postavljeni su strožiji uvjeti za dozvolu odbrane i borbene aktivnosti kod Mesdžidu'l-harama.

Muslimanima se zabranjuje ispoljavanje mržnje prema bilo kojem čovjeku, pojedincu, skupini, narodu ili zajednici zbog zabrane pristupa Časnom hramu. Pripadnici islama su nosioci dobročinstva i čestitosti. Mržnja i nasilje mogu biti uzrok da se pogaze principi pravde i pravičnosti.

Nadam se da je ovaj rad, istražujući aspekt povezanosti kira'eta i šerijatskih propisa iz oblasti ratnog prava, uspio ponuditi korisna saznanja. Iako se međusobno po formi razlikuju, kira'eti su u suštini čvrsto povezani, i međusobno su neodvojivi jedan od drugog što ukazuje na njihov isti izvor i porijeklo.

Literatura

- Korkut, B. (1978). *Prevod Kur'ana*. Sarajevo: Starješinstvo IZ-e za Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i Sloveniju.
- Ibn el-'Arabi, A. M. *Ahkamu'l-kur'an*. Bejrut: Daru'l-ma'rife.
- Buharija, M. I. (2008). *Buharijina zbirka hadisa-Sahihu'l-Buhari* (prijevod Hasan Škapur i grupa autora) Sarajevo: Visoki Saudijski komitet.
- Ibn el-Džerir, M. M. (1985-1405). *En-nešr fi kira'ati'l-'ašr*. Rijad: Mektebetu'l-me'arif.
- El-Džessas, A. A. (1997). *Ahkamu'l-Kur'an*. Bejrut: Daru'l-kitabu'l-'arebijja.
- Fazlić, F. (1997). *Tadžvid: pravila o učenju Kur'ana*. Sarajevo: El-Kalem.

- El-Fejruzabadi, M. (1995). *El-Kamusul'l-muhit*. Bejrut: Daru'l-fikr.
- Ebu Hajjan, M. J. (1403.h). *El-Bahru'l-muhit*. Bejrut: Daru'l-fikr.
- Halilović, S. (2005). *Metodologija tumačenja Kur'ana u hanefijskom mezhebu* (prijevod Mehmed Kico) Sarajevo: Fakultet islamskih nauka i El-Kalem.
- Ibn Kesir, I. E. (2002). *Tefsir Ibn Kesir*, (grupa prevodilaca) Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć BiH.
- Ibn Kuddame, M. M *El-Mugni fil-fikh*. Kairo: Mektebu'l-kutubu'l-ezherijje.
- Kurtubi, M. A. (1996). *El-Džami'a li ahkami'l-Kur'an*. Kairo: Daru'l-hadis.
- Ibn Mudžahid A. T. (1400 h.) *Kitabus-seb'i fil-kira'at*. Kairo: Daru'l-me'arif.
- Muslim, N. A. (1998). *Sahih Muslim*, Rijad: Daru's-selam.
- Nesa'i, Š. A. *Sunen en-Nesa'i*, Kairo: Darur-rejjan.
- Sujuti, A. M. (1405). *El-Itkan fi 'ulumil-kur'an*. Kairo: Darut-turas.
- Taberi, M. Dž. (1992). *Džami'u'l-bejan fi ulumi'l-Qur'an*. Bejrut: Daru'l-kutubu'l-ilmijje.
- Tirmizija, I. M. (bez god. izdanja) *El-Džami'us-sahih*, Bejrut: Daru ihjaut-turasu'l-arebi.
- Ibn Zendže, A. M. (1997). *Hudždžetu'l-kira'at*. Bejrut: Muessesetur-risale.

THE INFLUENCE OF QIRA'AT ON WAR LAW REGULATIONS

Safet Husejnović, PhD

Abstract

Islam is primarily the religion of peace, it promotes love and obedience to the Supreme Lord, and then love and respect towards His creatures, and particularly humans as the most eminent creatures. Allah, the Exalted, vehemently condemns unlawful taking of other being's life. Moreover, the Qur'an rejects the excessive use of force in retaliating against violence: *If you want to retaliate against injustice, then let it be equivalent to what you have suffered. But if you patiently endure, it is certainly better for you* (An Nahl, 26). The Qur'anic principle of reciprocal force and defense will be applied in international humanitarian and war law as the principle of the proportionate use of force in defense. The defense of the attacked can be only proportional to the attack, but never such that it presents a new attack. Fighting and hostility towards non-believers at the Ka'ba are strictly forbidden except in the case of necessary defense.

This paper deals with well-known Islamic scholars' legal comments on war law regulations, but only from the Qira'at perspective, how and to what extent Islamic scholars relied on Qira'at while establishing, performing and presenting Shariah norms, starting from the fact that legal discrepancies partly arise from different Qira'at as well as from various morphological, grammatical and stylistic analyses. The paper comprises the following subchapters: Introduction, Islam is the religion of peace, Permission to fight in Islam, Prohibition of fighting at the Masjid'l-Haram, and the Prohibition of access to the Masjid'l-Haram.

Keywords: the Qur'an, hadith, Islam, Qira'at, regulation, war, attack, law, religion, peace, fighting, Masjid'l-Haram.

أ.د. صفت حسينووتش – كلية التربية الإسلامية – جامعة زينيتسا

تأثير القراءات القرآنية على الأحكام الشرعية في مجال الحرب

الملخص

الإسلام هو دين السلام وهو وقبل كل شيء يدعو إلى المحبة والطاعة للرب الأعلى، ثم إلى الحب والاحترام لمخلوقاته، وخاصة الإنسان باعتباره مخلوقاً مختاراً. إن الله تعالى يدين بشدة قتل النفس بغير حق. كما أن القرآن الكريم يرفض الاستخدام المفرط للقوة في الانتقام للعنف. وقال الله تعالى: وإن عاقبتم فعاقبوا بمثل ما عوقبتم به ولنن صبرتم لهو خير للصابرين. (النحل:126). إن المبدأ القرآني للقوة المتبادلة والدفاع في القانون الدولي وقانون الحرب قد قُبل كمبدأ للاستخدام المتناسب للقوة في الدفاع. إن الدفاع عن الهجوم يمكن أن يكون متناسباً فقط مع الهجوم، وليس أبداً إلى الحد الذي يصبح فيه هجوماً جديداً. إن الأنشطة القتالية والتعبير عن العداء للكفار بجوار الكعبة ممنوع بشكل خاص إلا في حالة الدفاع للضرورة. يتناول هذا البحث التعليقات لعلماء المسلمين المشهورين فيما يتعلق بالأنظمة في مجال أحكام الحرب، وهذا التناول يتم من وجهة القراءات القرآنية، وبالإشارة كيف وإلى أي مدى استخدم علماء الإسلام القراءات في استنباط الأحكام وتنفيذها وتقديمها في الأحكام الشرعية، انطلاقاً من حقيقة أن الخلافات الشرعية والمذهبية تنشأ إلى حد ما من قراءات مختلفة، لأنها تعتمد على تحليلات صرفية ونحوية وأسلوبية مختلفة. يتناول البحث العناوين الفرعية التالية: المقدمة، الإسلام دين السلام، الإذن بالقتال في الإسلام، تحريم القتال في المسجد الحرام، تحريم الوصول إلى المسجد الحرام.

الكلمات الأساسية: القرآن الكريم، الحديث الشريف، الإسلام، القراءات، الحكم، الحرب، الهجوم، الحقوق، الدين، السلام، القتال، المسجد الحرام.